

MEDÂRİC YÜRÜYÜŞÜ

3. BÖLÜM

GİRİŞ-2

Tarikat, tasavvufun içindeki ekollerin adı, tasavvuf ise bütünün adıdır. Ne yazık ki kıyamete yaklaştıkça namazın asıl kimliği değiştirilmiş, zekâtın bile maksadı ve yönü bozulmuş örnekleriyle karşılaşmaya başladık. Tasavvuf, İslam'ı işgal etmiş bir yabancı güç gibi görülen anlayış hâline geldi. Bu yüzden mesela *Medâricü's Sâlikîn*'i okuyacağımızı söylediğimiz zaman kimi zihinlerde 'Allah Allah, bu bir tarikat kitabı, niye okunuyor ki?' minvalinde düşünce beliriyor. Sanki Japonca'dan eski dinlere ait bir roman tercüme etmişiz gibi...

Tasavvufa böyle bakmak cahilce, seviyesiz, kabul edilemez bir bakıştır. Bunun zıt kutbu olarak neredeyse Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi de 'Filan tarikattandı' diyecek kadar tasavvufu adeta İslamiyet'in aslından kıymetliymiş gibi gösterecek bir anlayış da tam anlamıyla sapıklıktır, dalâlettir. *Medâricü's-Sâlikîn* bu iki zıt anlayışın ortasında durmaktadır. Allah'ın ve peygamberinin emirlerini esas alan, Kur'an-ı Kerim'i ve sünneti çizgi olarak gören tasavvuf, İbni Kayyım'ın tasavvufudur. Bu tasavvufu inkâr etmek Allah Teâlâ'nın emirlerini inkâr etmektir. Biz mutedil bir çizgide yani birilerine göre değil, Allah'ın dinine, Peygamber (sav)'in ve ashabının yürüdüğü çizgiye göre ümmet-i Muhammed'in daha iyi bir Müslümanlık yaşaması için ortaya koyulan tasavvuf ruhundan niye istifade etmeyelim ki?

Medâricü's Sâlikîn bir eğitim kitabıdır, *İhyâu Ulûmi'd-Din* gibi. Hem Gazâlî hem İbni Kayyım bu konuda çok başarılı olmuşlardır. Allah kitaplarına bereket vermiş, bu kitaplar da asırlardan beri ümmet-i Muhammed'i dalâletlerden ve yanlışlara düşmekten koruyacak birer destek olarak önümüzde durmuştur.

Bu kitapları okuma kararı alınca adeta kendimizde tasavvuf, İbni Kayyım ve kitabının nasıl bizim gündemimiz olduğu merakını giderecek bir açıklama yapma ihtiyacı hissettik. Çünkü tasavvufu Haçlılar'ın ve Hindular'ın İslam'a soktuğu, Mecusilik'ten ve Yunan kültüründen taşınmış bir yabancı gibi gören ve tasavvufta ismi büyümüşleri İslam'dan ve İslam'ın ilk büyüklerinden neredeyse daha değerli sayan ki sapık anlayışa karşı Allah'ı, resûlünü, Kur'an'ı ve sünneti kendisine rehber edinmiş anlayışı ihya etmeliyiz. Rabbim lütfederse bu kitabı bitirdiğimizde varacağımız kanaat budur.

Tasavvuf bir eğitim meselesidir. Her şeyde olduğu gibi bu konuda da sömüren, suistimal eden, yanlış doğru gibi pazarlayan birileri çıkabilir. Memleketimizde 150 bin civarındaki caminin 2-3'ünde bugün kılınmış olan sabah namazında imamın abdest sorununun olup olmadığına tereddüt etsek böyle bir durumun çıkma ihtimali olabilir. Elimizde bir belge yoktur. Dolayısıyla biz bunu bütün dünyaya deklare etmek durumunda değiliz. Aynı şekilde tasavvuf gibi esasen daha iyi Müslümanlık, daha takvaca yaşamak, Allah'ın rızasına daha yakın zeminlerde bulunmak anlamına gelen bir meslek üzerinden suistimal yapıp menfaat elde etmeye çalışan, en azından insanların pohpohlamasını bekleyen, yani nefsini şımartmak için uğraşan birileri çıkmış olabilir. Peygamber Efendimiz (sav) "*Allah sizin suretlerinize ve mallarınıza bakmaz; ancak kalplerinize ve amellerinize bakar*" (Müslim, Birr, 34) buyurduğu

hâlde birileri çıkıp “Benim dış kıyafetim; yeleşimden, mendilimden, gömleğimin düğmesine kadar çok mübarektir, filanca meşrebin izini yansıtıyor diyerek bizi gömleğe, yeleşe, mendile, takkeye veya sarığa baktırıp bunları birincil hâle getiren bir çizgi oluşturabilir.

Bir trafikte yol alıyoruz ümmet olarak. Sağda solda kaza yapanımız olabilir. Birini ezenimiz olabilir. Trafik bu. Milyonlarca insan bu trafikte yol alıyor. Herkes de cennete gittiğini, cehennemden kaçtığını söylüyor. Yoldaki kuralların ve o kişinin selametinin gerektirdiği dışında yanlış yapan da oluyor, dünya bu. Keşke olmasın deriz ama olur. Dolayısıyla Rabbimizin lütfuyla bitirdiğimiz zaman bu beyanları çok net bir şekilde görülecek ki tasavvufa karşı açık bir düşmanlık yapıldığında bindiğimiz dalı kesmiş oluruz. Kabul ettiğimizdeki gibi bir hata yok ama tasavvufu sömürdüğümüz zaman yapılmış olur. Biz bu asrın nesli olarak sağdaki veya soldaki bu aşırılıklarından birine mahkûm değiliz.

Yıllarca İmam Gazâlî’nin *İhyâu Ulûmi’ d-Dîn*’ini bir ajanda gibi karıştırdım. İmanımı takviye ettiğini, gecelerimi huzurla doldurduğunu gördüm. İstifade ettim, mümin kardeşlerime de oradan nakiller yaptım. Aynı şekilde İbni Kayyım el-Cevziyye’nin *Medâricü’s-Sâlikîn*’inden de içime huzur dolduran mesajlar aldım. Bunu da mümin kardeşlerime taşımak istiyorum. Birtakım pasajlar keserek taşıdığım da oldu ama bir bütün olarak taşımak istiyorum.

Bu durumdan iki kesim rahatsız olur. Birincisi tasavvufun kökten düşmanları, ikincisi de kör tasavvuf erbabı olanlar. Biz Allah’ın rızasını esas alırız. Rabbimizin emrini, Peygamber Efendimiz (sav)’in sünnetini ölçü alırız. Kimin kızdığına, kimin gücendiğine de bakmayız. Diğer türlü yol alamayız zaten. Biz kazazedelere, kaza yapanlara bakmakla vakit geçiremeyiz. Kur’an önümüzde, hadis-i şerifler masamızda, cennet ashab-ı kiramın peşinden koştuğu cennet, biz ona koşuyoruz Rabbimiz lütfederse, cehennem de aynı cehennem. Dolayısıyla biz birilerinin pohpohlaması veya kışkırtmasından etkilenecek durumda olamayız. Çünkü Kur’an ve hadis-i şerifler ortada. Allah Teâlâ’nın lütfu ve inayeti ile *Medâricü’s-Sâlikîn*’de Kur’an’ı ve Resûlullah (sav)’in sözlerini, ashab-ı kiramın örnekliğini sürekli öne çıkararak bir ruh terbiyesi nasıl yapılmış göreceğiz. Bunun adına ‘ruh terbiyesi’ diyeceğiz.

Konuya girmeden önce bir sorunun cevabını aramalıyız:

Tasavvuf nereden çıktı? Ashab-ı kiramın bildiği bir şey miydi?

Cevap:

Ashab-ı kiram bu isimle bir ekol bilmedi. 120 bin olduğunu tahmin ettiğimiz sahabeler herhangi bir tasavvuf-tarikat adından haberdar değillerdi. Dolayısıyla hicretin yani Resûlullah (sav)’in Medine’ye teşrifinin en azından ilk yüz senesinde tasavvuf veya tarikat diye bir olgudan söz etmek mümkün değildir.

Bu durumu şöyle de anlayabiliriz: Mesela Kanunî Sultan Süleyman devrinde konfeksiyonculuk sektör olarak var mıydı diye sorsak yoktu denir. O zaman insanlar çıplak mı geziyorlardı peki? Elbette bu böyle değerlendirilemez. O devirde erkekler de kadınlar da çok daha geniş ve bol giyiniyorlardı. Bir kişinin palto, cübbe, sarığı belki bugün üç-dört insanın üstündeki toplam kumaş kadardı. Kadınlar daha fazla giyiniyorlardı. Yaşadığımız çağda, bütün dünyada giyim üzerine yapılan gerek ar-ge çalışmaları gerekse modellemeler konfeksiyon diye bir sektör hâline gelmiştir.

Tasavvuf da bugünkü hâliyle ashab-ı kiramda yoktu, tâbiîn nesli dahi bunu büyük oranda bilmediler. Fakat ashab-ı kiram elbette Allah'ı zikrediyor, teheccüd kılıyorlar, yalandan, haramdan, faizden, zinadan, kumardan ateşten kaçır gibi kaçıyorlar, çocuklarını Allah'ın emaneti görüp sofralarına helal rızık getirmek için canhıraş çalışıyorlardı. Tasavvuf da ashab-ı kiramın bu kimliğinin sektör olarak yapılmasıdır. Öyleyse ashab-ı kiramın yaptığı işleri sektörel olarak markalaşmış bir kurum yapıyorsa ismi değişti diye zikri, teheccüdü, haramdan kaçma, çocukların sofrasına helal rızık getirme mücadelesini inkâr edemez veya önemsiz göremeyiz. İslamiyet'in ilk asrında çok önemli olup şimdi önemi azalan ibadetler ve yasaklar söz konusu olamaz. Übey bin Kâb nasıl Kur'an okuduysa kıyamete kadar bütün Müslümanlar öyle okuyacaktır.

Ashab-ı kiramın zamanında Kur'an kursları, imam-hatip liseleri yoktu, deri ciltli Kur'an-ı Kerim'ler yazmamışlardı. Yaşadığımız çağdaysa Kur'an; kurslarda, imam-hatip liselerinde öğreniliyor. Ashab-ı kiramda olmayan bir durum bu. Öyleyse bunu uygulamayalım mı diyeceğiz? Elbette hayır. Zaman ilerledi, Müslümanlar'ın parası oldu, mekânı oldu, bina yapma imkânları oldu, çocukları kalabalıklaştı ve onları bir arada tutmak zor oldu, herkesin Kur'an öğretme imkânı olmadığı anlaşıldı. Bir kısım insanlar Kur'an muallimi olarak meslek edindiler. Onlara maaşlar verildi. Talebeleri toplamaları için bir yer yapıldı. Adına da Kur'an medresesi, kursu dendi. Daha sonra Arapça öğrensinler diye imam-hatip lisesi diye bir yer yapıldı, onlar oraya taşındı.

Yani zaman ilerledikçe ihtiyaca göre bu kurumlar ve kurallar geliştirildi. Kur'an aynı, Arapça aynı, namaz aynı, zikir aynı, haramlardan kaçış aynı, helal rızık mücadelesi aynı. Bunun adına Kur'an kursu denmiyordu diye Kur'an öğretmeyecek değiliz. Ashab-ı kiram zamanında, Allah onlardan razı olsun, Kur'an kursu yok dedik ama adeta bütün hurma ağaçlarının altı birer Kur'an kursuydu. Ağaç gölgelerinde çocuklarını, yeni Müslüman olanları Kur'an'la buluşturdular. Şartlar ve imkânlar oydu. Allah Teâlâ daha sonra Müslümanlar'a plaza gibi, büyük otel gibi medreseler yapma imkânı lütfedince yine "Sadece hurma ağacının altında öğrenilir, burada okunan Kur'an bidattir" mi diyeceğiz? Bunu akıl elbette kabul etmez.

Kur'an ve zikir aynıysa, hoca Mus'ab bin Umeyr gibiyse, sömürmüyorsa bizi, Kur'an'ımızı kendine, şirketine, derneğine, grubuna, oluşumuna, partisine veya başka bir yere yamamıyorsa; Allah, peygamber, Kur'an, cennet, cehennem aynıysa bunun yedi yıldızlı otelde ya da bir hurma ağacı altında öğretilmesi fark etmez. Tasavvufa da bu açıdan bakabiliriz. Biri bizi götürüp filanca insan şeyhtir diye türbesinin etrafında Kâbe gibi tavaf ettiriyor, buna da tasavvuf diyorsa niye bu işe lanet edip oradan uzaklaşmayalım?

Tasavvuf, kendi meşrebinden değil diye diğer müminleri iteleyeni anlayış sahiplerinin değil Fudayl bin İyâd'ın, Abdülkâdir Ceylânî'nin işidir. Eğer gerekiyorsa yırtık bir hırka ile dolaşma işidir; ipeğimsi cübbelerle, görkemli kıyafetlerle, şişik koltuklarla şov yapma mesleği değildir. Ümmet-i Muhammed'in tasavvuf nimetiyle ilgili bir sonraki bölümde tasavvufun nerede, nasıl ortaya çıktığı gibi sorularına cevap vereceğiz. İlk nasıl başladı? Ümmetin büyükleri, Fudayl bin İyâd'lar, Tüsterî'ler neden bu meşrebi ihdas etmek zorunda kaldılar? Böyle bir ihtiyaç niye hissedildi? Bu sorular ilerleyen bölümlerde ele alınacak.

Burada kendimizi şu iki aşırı ucun peşinden gitmeye mecbur görmemeliyiz: Birincisi tasavvufa düşmanca bakış, diğeri de tasavvufu İslam'ın özü, olmazsa olmazı görmektir. Bunların ikisi de yanlıştır. Yukarıdaki örneğimizde sembolize ettiğimiz gibi bir zamanlar konfeksiyon yoktu, sadece giyim kuşam vardı ve yine de insanlar şık giyiniyorlardı. Yaşanan,

gelişen sanayiden sonra konfeksiyon diye bir sektörün ortaya çıkmasına benzerdir. Kur'an-ı Kerim medreselerde okutulmuyordu, şimdi medreselerde okutuluyor. Âlimler medreselerde yetişiyor. Efendimiz (sav), Mus'ab bin Umeyr'i medresede yetiştirmede, dolayısıyla medresede Kur'an okutmak yanlışır demiyoruz. Dersek kendimizi inkâr etmiş, hayatın getirdiği zaruretlere olmasına rağmen geri kalmayı kabullenmiş hatta benimsemiş oluruz, Allah muhafaza buyursun.

Tasavvuf İslam'ın altıncı farzı değildir; ama tasavvufun içeriği Allah'ın rızasıdır. Üzüm yemek ile bağcı dövmek arasında tercihimiz belli; bizim derdimiz üzümdür. Allah'ın rızasını kazanmak istiyoruz. Şeytanın asırlara yayılmış dünyevileştirme siyasetine karşı erimemek, kaybolmamak için mücadele ediyoruz. Tasavvuf işte bunu sağlamaktadır. Ama ne yazık ki tasavvufa kökten düşmanca bakanların haklı olduklarını hissettirecek uygulamalar da olmuyor değildir. Allah'ın hatırı için 'lâ ilâhe illallah' diyen bütün kullarını bağrına basmak tasavvufun ana prensiplerinden biridir.

*

Kitaba başlamadan tasavvufun temel kurallarından bazılarını feyiz ve bereket getirmesi niyazıyla okuyacak, sonra da İbni Kayyım'ın bunları nereye oturttuğunu göreceğiz.

Bütün insanları hatta ve hatta kâfirleri bile iman ederler umuduyla bağrına basıp kanatları altına alan insana 'şeyh' denir. Yüreği bütün insanlığa şefkatle dolu insan demektir. Bugün birileri kendi etrafındakileri kölesi gibi görüyor, onlara kibirli davranıyor, onlarla aynı sofraya oturmuyor, onun meşrebinde olmayanları da -kerhen- sevmiş gibi yapıyor, sitem edeceği zaman kâfire sitem eder gibi kendi meşrebinden olmayanlar hakkında konuşuyor, kameraların önüne geçtiğinde edebiyat yapıp 'hepsi kardeşimizdir' dedikten sonra baş başa geldiğinde 'bunların selamı da alınmaz' türünden hareket ediyorsa sömürgeciliktir bu. Müminlerin yüreğindeki Allah sevgisinden, cennet hasretinden yola çıkılmış bir sömürüdür. Öyleyse bunu biz, başında Allah dostlarının, samimi evliyaullah diye bildiğimiz kimselerin bulunduğu bir hareketi böyle kişilere mal edemeyiz. Şayet derdimiz Allah'ın rızası, Kur'an ehli olmak, şeriat üzere yaşamak ise o zaman tasavvuf bize bunu verir.

Tasavvuf ne veriyor? Cenneti hep gözünün önünde tutturuyor. Cehennemi gözünün önünde tutturuyor. Allah korkusu ile Allah umudu arasında dengede tutuyor insanı. Haramlara kazara el sürecek olan onu ateş gibi hissettiriyor insana. Bunu yaparken de Kur'an'dan, hadisten, ashab-ı kiramdan, bu ümmetin büyüklerinden yola çıkarak yapıyor. Yani bir psikolojik terapi ile yapmıyor, yoga gibi bir şey değil. Neticede Kur'an kaynaklı bir oluşumdan söz ediyoruz.

Beş farklı meşrep, tarikat veya ismi verilen grup farklı alanlarda; biri Horasan'da, biri Yemen'de iş yapıyor diyelim. Ben bunların herhangi birine gittiğimde bu bahsettiğimiz, Allah'tan korkmakla Allah'tan ümit var olmak arasında dengede durmak konularını bana sağlıyor mu? Cennet ve cehennemi hep gözümün önünde tutuyor mu? Tutuyorsa Allah razı olsun bu işi yapandan. Adına ister parti ister tasavvuf de; istersen de şirket... Ne dersen de, adı senin, kazancı benim olsun o zaman.

Evimde *İhyâu Ulûmi'd-Dîn* okuyorum, *Taberî Tefsiri* okuyorum, *Riyâzu's-Sâlihîn* okuyorum. Eşim okuyor, çocuklarım okuyor bu denen şeyleri. Biz o bahsettiğimiz yere gitmeden yapıyoruz diyelim. O zaman biz de zaten bir tasavvufuz. İlla firma adı ve patent almaya gerek yok. Maksat ayağımız kaymadan, Rabbimizin rızasını kaybetmeden bu fani dünyadaki hayatımızın sonuna kadar gelmektir. Bunu bize adı filanca tarikat değil de örneğin Avrupa

Maneviyatı Yüceltenler Kurultayı diye bir hareket yapıyorsa ve bu kurultayın sömürüleri de yok, bize bir dergi satmaya çalışmıyor, çoluk çocuğumuzu işçi gibi çalıştırmıyor, oradaki şeyh, görevli veya halife kimse bizi öz kardeşi gibi görüyor, çocuğumun sümüğünü siliyor ve bundan da gocunmuyor, önce bizi yedirip sonra kendi yiyor, evine misafir ediyor, evimize geliyor, akraba gibi oluyor ama laubali olmuyor bizimle, para veriyoruz; kabul etmiyor, çocukların harçlığını ben vereyim diyorsa tamam... Mus'ab bin Umeyr bulduk demektir biz. Bu zamanın Mus'ab bin Umeyr'ini bulduk.

Ama bize ashab-ı kiramı, Allah'ın dostlarını örnek gösteriyor, kendisi holding sahibi gibi yaşıyor ve holdingleşmeyi de bizim gözyaşı akıttığımız sohbet ortamlarından sağlıyorsa bunun adına sömürü diyoruz. Buna karşı çıkanlar haklılar. Buna karşı çıkmasak dinimizin sömürülmesine göz yummuş oluruz, bu da Allah'ın razı olmadığı bir iş olur. Ama kim bizi Allah'a davet ediyor, hayrımız için yapıyorsa peşinden gideriz. Bizi bu şekilde eğiten okuduğumuz kütüphanemizse, aynı sınırlarda bizi tutuyorsa, kendimizi anında bir mezhep imamı, bir grup başkanı gibi görmüyorsak oradan da aynı kazancı elde ederiz. Bizim hedefimiz Rabbimizin rızası, cennettir. Bu tasavvufta sağlanıyorsa tasavvuf meşrebimizdir, yolumuzdur. Bunu birileri kullanarak bizi sömürüyorsa da biz aldanmak için Müslüman olmadık deriz.

Kör bir tasavvuf düşmanlığı şeytanın işine gelir; tıpkı birilerinin tasavvuftaki narin kuralları, çizgileri kullanarak bizi sömürmesinin şeytanın işine geleceği gibi. Hedefimiz belli değilse iki taraftan birine çarparız muhakkak. Hedefimiz gerçekten Allah'ın rızası ve o bahsettiğimiz, Allah'tan korkmakla Allah'tan ümit var olmak arasındaki çizgi-dengeyi tutturmak değilse o zaman sömüren çok olur şüphesiz.

Rabbimden dileğim rahmetiyle, lütfuyla, inayetiyle mutedil bir şekilde salih kullarının yanında ve onlar gibi olmayı bize nasip etmesidir.